

6 april 2018

Näringsdepartementet
Ert diarienummer: N2017/07438/FF**Yttrande angående ”Ett land att besöka - En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring” (SOU 2017:95)**

Mistra har tagit del av betänkandet ”Ett land att besöka - En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring” från Utredningen Sveriges besöksnäring, med uppdrag att utreda och föreslå en sammanhållen politik för hållbar turism och växande besöksnäring. Mistra ser positivt på skapandet av en samlad och samverkande politik på området. För en långsiktig och hållbar utveckling av tillväxt, företagande och sysselsättning inom turism och besöksnäring ser vi att det är nödvändigt att integrera miljöstrategiska frågor från start. Vi ser till exempel idag att det sker avgörande förändringar inom finanssektorn, där risker och möjligheter kopplade till klimat och andra miljöaspekter på ett alltmer självklart sätt integreras i investeringsbeslut. Överlag är vår bedömning, utan att vi tagit ställning till utredningens förslag i detalj, att det för måluppfyllelse behövs ett tydligare miljöstrategiskt perspektiv väl integrerat med de sociala och ekonomiska perspektiven. Detta för att möjliggöra en samlad, relevant och effektiv politik styrning som på riktigt kan kallas hållbar, och som kan bidra till en långsiktig utveckling av Sveriges besöksnäring.

Inriktning och grundpremiss

Syftet med utredningen är att ”ge regeringen underlag för att stärka besöksnäringen som export- och jobbmotor i hela landet” (ur Kommittédirektivet, s. 391). I målformuleringen (s. 15) och förslagets inriktning lyfts den ekonomiska hållbarheten av besöksnäringen. Den betraktas som trängd, snarare än stimulerad, av de ”politiska krav som ställs på miljömässig och social hållbarhet”. I linje med detta synsätt behöver det kraftsamlas till att utveckla de jobb- och tillväxtskapande dimensionerna av turism.

Denna grundpremiss och syn på hållbarhet skulle mycket väl kunna ifrågasättas om man istället ser de miljömässiga kraven som nu börjar ställas på transportsystem etc som positiva randvillkor. Likaså kan den skepticism som lokalbefolkningen yttrat mot hyperturism (såsom den utvecklats i t ex Barcelona, Amsterdam, Venedig) ses som en tillgång snarare än ett hot. Dessa utgångspunkter kan betraktas som innovationsfrämjande och bidra till att Sverige just kan utveckla en genuint hållbar besöksnäring där ekologiska mål och sociala mål – om livskvalitet, trygghet och goda livsvillkor i hela landet – är i fokus och där de ekonomiska arrangemangen och tekniken är medel för att uppnå detta. Här har Sverige stora möjligheter att

bli en ledande aktör med en stark och växande besöksnäring, utan att för den skull agera kortsiktigt och undergräva fortsatt utveckling och jobbskapande genom att bidra till negativa miljöeffekter.

*Vi ser **positivt** på:*

- Utredningens ambition att styra bort från ”hyperturism” som belastar ett fåtal speciellt attraktiva platser till en turism som främjar en god utveckling i hela landet, för besökare såväl som lokalbefolkning (3.3).
- Utredningens förslag om att vara proaktiv när det gäller delningsekonomis roll i att skapa värde och autenticitet i besöksnäringen där privatpersoner såväl som civilsamhälle är centrala aktörer (s. 133).
- Utredningens förslag om att koordinera besöksnäringens branscher och deras behov med innovationsstödsystemets aktörer. Innovationspolitiken har traditionellt sett en slagsida mot utveckling av ny teknik. Viktigt att innovationssatsningar även går till utvecklande av tjänster som inom turistnäringen (3.6.2).

*Vi ställer oss **kritiska** till att turismens miljöpåverkan analyseras och beaktas i så liten grad.*

- I avsnittet som resonerar om hållbarhetsutmaningar (4.2) nämns turismens miljöpåverkan på ett ytterst övergripande sätt med hänvisningar till Agenda 2030 och miljömålen men utan konkretion.
- De indikatorer utredningen nämner som tecken på god måluppfyllelse (s. 81-82) innefattar inte turismens miljöpåverkan såsom:
 - De transportrelaterade utsläppen från besöksnäringen (utvecklas vidare nedan)
 - Miljöpåverkan från turism vad gäller ekosystem
 - Miljöpåverkan vad gäller besökarens boende, mat- och varukonsumtion

Denna typ av indikatorer skulle kunna styra mot en infrastruktur för hållbar turism vad gäller såväl kommunikationer som boendeformer, aktiviteter och mat.

- I konsekvensbedömningen (s. 371-372) nämns i princip bara positiva miljöeffekter. Det är anmärkningsvärt att man i detta sammanhang helt bortser från att ökad turism leder till ökat fossilbaserat resande (och många gånger även till ökad konsumtion av andra miljöpåverkande varor och tjänster).

- Att utredningens fokus främst är på utländska besökare. En hållbar besöksnäring borde inte minst ha fokus på att utveckla inhemsk turism. Om turismen betraktas i ett systemperspektiv behöver även svenskarnas ökade utsläpp från turistresor utomlands beaktas. Detta utvecklas nedan, i detta yttrande.
- Att utredningen i mycket liten grad beaktar flygets miljöpåverkan. Detta nämns i förbifarten (s. 252) men ges ingen större vikt.
- Stycket om målkonflikter i konsekvensbedömningen (s. 389) är mycket begränsat, en mer utvecklad formulering av detta skulle kunna tydliggöra utmaningarna och underlätta den samverkan som förutsätts.

Turistnäringen är idag beroende av flygtransporter. Flygresorna står för 60-95 procent av turismens klimatpåverkan och turismens tillväxt går hand i hand med ökat flygande. Det globala flygandet ökar mycket snabbt, betydligt snabbare än den tekniska effektiviseringen. Ökningstakten i utsläppen från flyget är ett hot mot 2-gradersmålet. Biobränsle kan dämpa ökningstakten en del men det är tveksamt om det snabbt ökande globala flyget helt skulle kunna ersättas av biobränsle. På längre sikt är det främst möjligheterna med batteri-flygplan och vätgasflygplan som är intressanta. Här krävs dock helt nya flygplan, och säkerhetskrav och annat gör att det tar lång tid att få dem på plats, troligtvis minst 40-50 år innan de kan ersätta stora delar av dagens flygande. En politik för hållbar turism behöver ta flygets klimatpåverkan på allvar. Här har Sverige möjlighet att driva utvecklingen och agera för hållbar turism, men konkreta förslag saknas i kapitel 9. Det som Sverige kan göra på det här området är bland annat:

- Att förbättra möjligheterna för utländska turister att ta sig hit på ett klimatsmart och bekvämt sätt, t ex genom att upphandla nattågs-trafik till Sverige från Tyskland, Nederländerna, Belgien, Frankrike och England.
- Att förbättra möjligheterna för klimatsmart och bekväm nattågs-trafik inom Sverige.
- Att satsa statliga medel på att marknadsföra Sverige för inhemsk turism (Visit Sweden har bara uppdrag att marknadsföra Sverige för utländska besökare).
- Att inrikta den internationella marknadsföringen av Sverige som turistdestination mot närliggande länder och områden med goda förbindelser till Sverige så att utsläppen för resorna hålls nere.
- Att driva på för att man inom EU eller globalt samordnat storsatsar på att få fram mycket mer hållbara flygalternativ, t ex batteri-flyg eller vätgasflyg.

En hållbar turism och växande besöksnäring innebär att många och komplexa aspekter behöver hanteras, och även hanteras i samverkan. Utredningen betonar att samverkan krävs och nämner även olika delar av hållbar utveckling. Det är bra och helt avgörande med en bred systemsyn. I dokumentet som helhet saknas det miljöstrategiska perspektivet, som också är helt nödvändigt för att de sociala och ekonomiska insatserna ska vara långsiktigt hållbara. Detta gör att underlaget för en sammanhållen politik och en utveckling mot hållbar turism och växande besöksnäring blir bristfälligt. Mistra vill därför påtala nödvändigheten av en integrering av miljöstrategiska frågor från start. Vi ser att detta är avgörande för att stärka besöksnäringen utifrån ett seriöst och långsiktigt perspektiv.

Mistra har i framtagandet av detta remissvar tagit hjälp av Karin Bradley och Jörgen Larsson, båda verksamma inom det pågående forskningsprogrammet Mistra Sustainable Consumption.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra)

Åke Iverfeldt
VD